

Efter Folkedrab

Kilde 1: Weizsäckers tale til Forbundsdagen den 8. maj 1985

Kilden er et uddrag af den tyske forbundspræsident Richard von Weizsäckers tale til Forbundsdagen i anledning af 40 årsdagen for afslutningen af Anden Verdenskrig. I talen behandler Weizsäcker blandt andet spørgsmålet om skyld og kraften til at se sandheden i øjnene samt erindringen om det, der hændte i Europa.

Weizsäckers tale den 8. maj 1985 findes på tysk på <http://www.bundestag.de/dgibin/druck.pl>

I dag mindes mange folkeslag dagen for Anden Verdenskrigs afslutning i Europa. Hvert folk har sine egne følelser, der svarer til dets skæbne. Sejr eller nederlag, befrielse fra uret og fremmedherredømme eller overdragelse til ny afhængighed, deling, nye alliancer, voldelige magtforskydninger – den 8. maj 1945 er en dato af afgørende historisk betydning i Europa.

Vi tyskere højtideligholder dagen hos os selv, og det er nødvendigt. Vi er nødt til at finde målestokken alene. Det nytter ikke, at vi eller andre skåner vore følelser, for det hjælper os ikke videre. Vi behøver, og vi har kraften til at se sandheden, så godt vi kan, i øjnene uden at forskønne og uden at være ensidige.

Den 8. maj er for os alle en dag til at mindes hvad mennesker måtte udstå. Det er samtidigt en dag til at tænke over vores histories gang. Jo ærligere vi mindes den, des friere er vi til at forholde os til dagens følger på en ansvarlig måde.

Den 8. maj er ikke en dag, hvor vi tyskere fester. De mennesker, som bevidst har oplevet dagen, tænker tilbage på ganske personlige og dermed ganske forskellige erfaringer. Den ene vendte hjem, den anden blev hjemløs. Nogle blev befriet, for andre begyndte fangenskab. Mange var helt enkelt kun taknemmelige for, at natterne med bomber og angst var forbi, og at de var kommet fra det med livet i behold. Andre igen følte smerte over deres eget fædrelands fuldstændige nederlag. Tyskere var forbitrede over for de bristede illusioner, andre tyskere var taknemmelige for at få en ny begyndelse foræret.

Det var svært at orientere sig klart lige med det samme. Usikkerhed fyldte landet. Den militære kapitulation var betingelsesløs. Vores skæbne lå i fjendernes hænder. Fortiden havde været frygtelig, især da også for mange af disse fjender. Ville de ikke ganske enkelt lade os undgælde mange gange for det, som vi havde gjort af ondt mod dem?

De fleste tyskere havde troet, at de kæmpede og led for deres eget lands gode sag. Og nu skulle det vise sig: Det var alt sammen ikke blot forgæves og meningsløst, men det havde også tjent en forbryderisk ledelses umenneskelige mål. Udmattelse, rådvildhed og nye bekymringer kendetegnede de flestes følelser. Ville man stadig finde sine familiemedlemmer? Gav det overhovedet mening at bygge nyt op i disse ruiner? Man kiggede ned i fortidens dunkle afgrund og ind i fremtidens uvisse mørke. Og alligevel stod det dag for dag mere og mere klart, hvad der i dag gælder for os alle sammen i fællesskab at sige: Den 8. maj var en befrielsens dag. Den har befriet os alle fra det nationalsocialistiske voldsherredømmes menneskeforagtende system.

Ingen vil i forbindelse med denne befrielse glemme, hvilke svære lidelser der for mange mennesker først rigtig begyndte den 8. maj og derefter fulgte. Men vi må dog ikke se årsagen til flugt, fordrivelse og ufrihed i krigens slutning. Årsagen hertil ligger snarere i krigens begyndelse og i optakten til dette voldsherredømme, der førte til krigen. Vi må ikke adskille den 8. maj 1945 fra den 30. januar 1933.

Vi har sandelig ikke grund til at tage del i dagens sejrsfester. Men vi har al grund til at erkende den 8. maj 1945 som afslutningen på en afvej i tysk historie, en afslutning, som i sig bar kimen til håbet om en bedre fremtid.

Den 8. maj er en erindringens dag. At erindre betyder at mindes en hændelse så ærligt og redeligt, at det bliver en del af os selv. Det stiller store krav til vores sandfærdighed.

Vi mindes i dag alle krigens og voldsherredømmets døde med sorg.

Vi mindes især de seks millioner jøder, som blev myrdet i tyske koncentrationslejre.

Vi mindes alle folk, som har lidt i krigen, frem for alt de usigeligt mange borgere i Sovjetunionen og i Polen, som mistede livet.

Som tyskere mindes vi med sorg vore egne landsmænd, der omkom som soldater, i luftbombardementerne i hjemstavnen, i fangenskab og under flugt.

Vi mindes de myrdede sintier og romaer, de dræbte homoseksuelle, de ombragte sindssyge, og de mennesker, der måtte dø på grund af deres religiøse eller politiske overbevisning.

Vi mindes de skudte gidsler.

Vi mindes ofrene i modstandsbevægelserne i alle de af os besatte lande.

Som tyskere ærer vi mindet om ofrene fra den tyske modstandsbevægelse, den borgerlige, den militære og overbevisningens modstand, fra modstanden blandt arbejdere og fagforeninger, fra modstanden blandt kommunister.

Vi mindes dem, der ikke ydede aktiv modstand, men som affandt sig med døden snarere end at ville gå på kompromis med deres samvittighed.

Ved siden af den uoverskuelig store hær af døde rejser der sig bjerge af menneskelig lidelse, sorg over de døde,

lidelse, der skyldtes sår og lemlæstelse,

lidelse over den umenneskelige tvangssterilisation,

lidelse i nætter med bomber,

lidelse under flugt og fordrivelse, som følge af voldtægt og plyndring, tvangsarbejde, uret og tortur, sult og nød,

lidelse i angsten for arrestation og død,

lidelse som følge af tabet af al det, som man i det hele taget havde troet på og arbejdet for.

I dag mindes vi disse menneskelige lidelser og mindes den med sorg.

Den måske største del af det, som blev lagt på menneskets skuldre, blev båret af kvinderne.

Deres lidelse, deres forsagelse og deres stille kraft glemmer verdenshistorien kun alt for nemt. De har bekymret sig og arbejdet, båret menneskeliv og beskyttet. De sørgede over deres faldne fædre og sønner, brødre og venner.

I de mørkeste år passede de på at humanitetens lys ikke blev slukket.

Ved krigens slutning var de de første, der uden udsigt til en sikker fremtid gjorde sig umage for at sætte den ene sten oven på den anden, kvinderne, der ryddede ruinerne i Berlin og overalt.

Da de overlevende mænd vendte hjem, måtte kvinderne ofte igen træde tilbage. Mange kvinder blev alene på grund af krigen og tilbragte deres liv i ensomhed.

Når folkeslagene imidlertid ikke brød inderligt sammen på grund af tilintetgørelsen, ødelæggelserne, grusomhederne og umenneskelighederne, når de alligevel langsomt kom til sig selv igen efter krigen, så kan vi først og fremmest takke kvinderne for det.

(...)

Der er ikke noget, der hedder et helt folks skyld eller uskyld. Skyld er ligesom uskyld ikke kollektiv, men derimod personlig. Der findes skyld, der er opdaget og holdt skjult. Der findes skyld, som mennesker har tilstået eller nægtet. Enhver, der har oplevet den tid med fuld bevidsthed, spørger i dag i al stilhed sig selv om sin involvering.

Den helt overvejende del af vores befolkning af i dag var dengang enten barn eller slet ikke født. De kan ikke bekende sig nogen skyld for gerninger, som de slet ikke har begået. Intet følelse menneske forventer af dem, at de skal bære skyld, blot fordi de er tyskere. Men deres forfædre har efterladt dem en tung arv.

Vi må alle, skyldig eller ej, ung eller gammel, acceptere fortiden. Vi er alle ramt af dens følger og er taget til ansvar for den.

Yngre og ældre må og kan hjælpe hinanden til forståelse af, hvorfor det er livsvigtigt at holde erindringen i live.

Det handler ikke om at klare fortiden. Det kan man slet ikke. Den lader sig jo ikke ændre efterfølgende eller lader noget være ugjort. Men den, der lukker sine øjne for fortiden, bliver blind for nutiden. Den, der ikke vil huske umenneskeligheden, han bliver igen modtagelig for nye smittefarer.

Det jødiske folk erindrer og vil altid erindre. Vi søger som mennesker forsoning.

Netop derfor må vi forstå, at forsoning ikke slet ikke findes uden erindring. Erfaringen om de millioner af døde er en del af det inderste for enhver jøde i verden, ikke kun fordi mennesker ikke kan glemme en sådan grusomhed. Men derimod fordi erindringen hører til den jødiske tro.

”Det at ville glemme forlænger eksilet, og frelsens hemmelighed hedder erindring.”

Oversat af Sigrid Jørgensen